ABAY adındaki KAZAK MİLLİ PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ
Tarih ve Hukuk Fakültesi
8D01605 – "Tarih Öğretmenleri Hazırlanması" doktora programı
öğrencisi TURLYBAY BAKYT SERİKKIZI'nın
"XX. Yüzyılın Başındaki Ulusal Süreli Yayınlarda Yer Alan Eğitim ve Aydınlanma Meselelerine İlişkin Materyallerin Kazakistan Tarihi Dersinde Okutulmasının Metodolojik Temelleri", başlıklı doktora tezine

YURTDIŞI BİLİMSEL DANIŞMAN'ın FİKRİ

Araştırma konusunun güncelliği."XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli yayınlarda yer alan eğitim ve aydınlanma meselelerine ilişkin materyallerin Kazakistan Tarihi dersinde okutulmasının metodolojik temelleri" başlıklı doktora çalışması, XX. yüzyıl başındaki Kazak toplumunda yaşanan karmaşık tarihsel süreçler ile günümüz eğitim sisteminin yenilenmesi görevleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu dönemde sömürgecilik politikası ile ulusal özgürlük hareketinin yeni bir içerik kazandığı, eğitim ve aydınlanma faaliyetlerinin toplumsal-siyasal mücadelenin önemli bir yönüne dönüştüğü tezde bilimsel olarak temellendirilmiştir.

Araştırmacı B.S. Turlybay çalışmasında XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli yayın materyallerini tarihsel kaynak olarak ele almış, bunların Kazak toplumunda eğitim ve aydınlanma fikirlerinin oluşmasındaki rolünü kapsamlı biçimde ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, ulusal basının yalnızca bir bilgi aracı değil, aynı zamanda halkın ulusal bilincini uyandıran, kültürel ve manevi gelişimine etki eden önemli bir kurum olduğu somut veriler temelinde kanıtlanmıştır.

Çalışmada Kazak aydınlarının eğitim ve aydınlanma faaliyetlerine özel önem verilmiş; onların eğitim sistemini yenileme, ana dilde ders kitapları yayımlama ve okul sistemini geliştirme yönündeki görüşleri analiz edilmiştir. Bu bağlamda Ahmet Baytursınulı, Alihan Bökeyhan ve Mirjakıp Dulatulı gibi ulusal aydınların fikirlerinin, eğitimli bir ulusun yeniden canlandırılmasının temel aracı olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Araştırmacı B.S. Turlybay, ulusal süreli yayınlarda ele alınan okul açma, eğitim programlarını yenileme, öğretmen yetiştirme ve ana dilde eğitim verme gibi meseleleri sistemleştirerek bunların günümüz eğitim içeriğiyle bağlantısını göstermiştir. Bu tarihsel materyallerin Kazakistan Tarihi dersinde kullanılmasının öğrencilerin kaynaklarla çalışma becerilerini geliştirmeye, eleştirel düşünme yetilerini oluşturmaya ve tarihsel bilinçlerini derinleştirmeye katkı sağlayacağı temellendirilmiştir.

Ayrıca çalışmada ulusal basın materyallerinin öğretim sürecine dahil edilmesinin metodolojik temelleri çağdaş bilimsel yaklaşımlarla ilişkilendirilerek ele alınmıştır. Günümüzde eğitim alanında yeterlilik temelli öğretim, dijital analiz ve tarihsel verilerin yorumlanması gibi meselelerin önemi arttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu alandaki araştırmanın değeri açıkça görülmektedir.

Bu nedenle doktora çalışmasında XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli yayın materyallerinin Kazakistan Tarihi dersinde okutulmasının bilimsel ve metodolojik temelleri sistemleştirilmiş; bunların tarihsel bilincin oluşturulması, ulusal değerlerin yaygınlaştırılması ve eğitim içeriğinin yenilenmesindeki rolü kapsamlı biçimde gerekçelendirilmiştir. Bu da araştırma konusunun bilimsel ve uygulamalı açıdan güncel olduğunu göstermektedir.

Sonuçların Doğruluğu Ve Temellendirilme Düzeyi. XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli basının eğitsel ve pedagojik içeriği, yerli ve yabancı tarih yazımında birçok araştırmacının çalışmalarında ele alınmıştır. Ancak Kazak basınındaki eğitim meselelerinin Kazakistan Tarihi dersinde okutulmasının metodolojik açıdan özel olarak incelenmesi hâlen yeterli düzeyde değildir.

Ulusal basının oluşumu ve tarihsel rolünü inceleyen çalışmalarda Mambet Koygeldiev, Kenes Nurpeisov ve K. Aldajumanov'un eserleri önemli yer tutmaktadır. Bu araştırmacılar "Kazak", "Aykap" gibi yayınların ulusal bilinç ve aydınlanma hareketini geliştirmedeki işlevini

ortaya koymuşlardır. Pedagojik düşüncenin gelişimini inceleyen S. Kaliyev ve K. Berjanov'un çalışmalarında ise ulusal basının eğitsel önemi gösterilmiştir.

Süreli basını tarihsel kaynak olarak inceleyen araştırmacılar arasında K. Atabayev ve Z. Kabıldinov'un çalışmaları özellikle dikkat çekmektedir. Onlar basın materyallerinin eğitsel ve pedagojik içeriğini analiz ederek tarihsel değerini temellendirmişlerdir. Ayrıca Ahmet Baytursınulı, Alihan Bökeyhan ve Mirjakıp Dulatulı'nın eserleri eğitim ve aydınlanma fikirlerinin temel kaynakları olarak değerlendirilmektedir.

Sovyet döneminde N. Sabitov, T. Tajibayev, A. Sembayev ve G. Hrapçenko gibi bilim insanları eğitim tarihini incelemiş olsalar da, ideolojik sınırlamalar nedeniyle ulusal basını tam anlamıyla kaynak olarak kullanmak mümkün olmamıştır. Bağımsızlık yıllarında ise bu alandaki araştırmalar genişlemiş ve Kazak basınının ulusal çıkarlar açısından değerlendirilmesine olanak sağlanmıştır (Ö. Abdimanov, K. Allabergen, K. Sak vb.).

Bununla birlikte söz konusu çalışmalarda ulusal basının tarihsel ve aydınlanmacı önemi ele alınsa da, XX. yüzyıl başındaki basın materyallerinin Kazakistan Tarihi dersinde okutulmasının metodolojik temelleri özel bir araştırma konusu olarak tam anlamıyla sistemleştirilmemiştir.

Dolayısıyla konunun araştırılma düzeyi bir taraftan Kazak basını ve eğitim tarihinin yeterince incelenmiş olmasıyla, diğer taraftan ise bunların öğretim sürecinde metodolojik açıdan kullanılmasının yeterince ele alınmamış olmasıyla karakterize edilmektedir. Bu durum araştırma konusunun bilimsel önemini artırmaktadır.

Sonuçların teorik ve pratik önemi. Genç nesil arasında Kazakistan vatandaşlık kimliğinin oluşturulmasına yönelik anma (kommemoratif) yöntemlerinin sistemini geliştirme konusunda kapsamlı analiz yapılmış ve bu konu çerçevesinde çalışmalar yürütülmüştür. Kazakistan'daki okul tarih eğitiminde kommemoratif öğretim deneyimleri açıklanmış ve belleğin yeri hakkında düşünce oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonuçları ve temel çıkarımları yükseköğretim kurumlarının öğrencileri, okul ders kitapları ve bilimsel yayınlarda "Kazakistan Tarihi" dersinin öğreniminde kullanılabilir. Ayrıca diğer kommemoratif uygulamalar ve belleğin yeri hakkında gerekli bilgilerin özel dersler ve seminerler sırasında ek öğretim materyali olarak kullanılmasına da olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bu doktora tezinin tarih biliminin diğer alanlarında da önemli uygulamalı değeri bulunmaktadır.

XXI. yüzyıl çocuklarına yönelik didaktik materyallerin tarih derslerinde geliştirilmesi, dijital çağda yaşayan genç nesle tarihsel olguların açıklanması ve genç kuşak arasında Kazakistan vatandaşlık kimliğini oluşturmaya yönelik kommemoratif uygulamaların düzenlenmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır.

Tezin temel hükümleri, sonuçları ve çıkarımlarının yayımlanmasına ilişkin doğrulama. Çalışmanın temel sonuçları, çıkarımları ve değerlendirmeleri 13 tane makalede yayımlandı. Bunlardan yedisi Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yüksek Öğretim Bakanlığı Bilim ve Yüksek Öğretim Kalite Güvence Komitesi tarafından önerilen yayınlarda, dördü uluslararası konferanslarda ve ikisi ulusal dergilerde yayımlandı.

Ayrıca doktora çalışması temelinde "XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli yayınlarda eğitim ve aydınlanma meseleleri" adlı seçmeli ders, öğretim-metodik kılavuz ve "Kazakistan Tarihi" dersi için ulusal süreli yayınlara dayalı bir referans niteliğinde elektronik site hazırlanmıştır.

Tezin bilimsel yeterlilik çalışmasına yönelik gerekliliklere uygunluğu. Yukarıda belirtilen araştırma sonuçları, çalışmanın bilimsel-teorik ve uygulamalı değerini göstermektedir. Araştırmacı önüne koyduğu amaç ve görevleri tam anlamıyla yerine getirmiştir. Doktora çalışmasında günümüz taleplerine uygun, teorik ve pratik önemi yüksek bilimsel bir problem çözüme kavuşturulmuştur.

Tezin savunmaya sunulmasına ilişkin öneri. Araştırmacı B.S. Turlybay'ın "XX. yüzyıl başındaki ulusal süreli yayınlarda yer alan eğitim ve aydınlanma meselelerine ilişkin materyallerin Kazakistan Tarihi dersinde okutulmasının metodolojik temelleri" konulu doktora tezinin savunmaya sunulabileceği ve Kazakistan Cumhuriyeti Bilim ve Yükseköğretim Bakanlığı'nın "Bilimsel derecelerin verilmesi kuralları"nın gereklerine uygun olduğu kanaatindeyim.

Araştırmacı Turlybay Bakyt Serikkızı'na 8D01605 – "Tarih Öğretmenlerinin Hazırlanması" programı бойынша PhD (Felsefe Doktoru) bilimsel derecesi verilmesini uygun görüyorum.

Prof. Dr. Seyfi YILDIRIM

Hacettepe Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
e-posta adresi: seyfiy@hacettepe.edu.tr

Seyfi YILDIRIM

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті Тарих және құқық институтының 8D01605 – «Тарих педагогтарын даярлау» мамандығының PhD докторанты Тұрлыбай Бақыт Серіккызының «XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз беттеріндегі білім беру мен ағарту мәселесі материалдарын Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың әдістемелік негіздері» атты диссертациялық жұмысына

ШЕТ ЕЛДІК ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІНІҢ ПІКІРІ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі

«XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз беттеріндегі білім беру мен ағарту мәселесі материалдарын Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың әдістемелік негіздері» атты диссертациялық жұмыс XX ғасыр басындағы қазақ қоғамындағы күрделі тарихи үдерістермен және қазіргі білім беру жүйесін жаңғырту міндеттерімен тікелей байланысты. Бұл кезеңде отаршылдық саясат пен ұлт-азаттық қозғалыс жаңа мазмұнға ие болып, оқу-ағарту ісі қоғамдық-саяси күрестің маңызды бағытына айналғаны жұмыста негізді көрсетілген.

Ізденуші Б.С. Тұрлыбай зерттеуінде XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз материалдарын тарихи дерек көзі ретінде қарастырып, олардың қазақ қоғамындағы білім беру мен ағартушылық идеяларды қалыптастырудағы рөлін жан-жақты ашып көрсеткен. Сонымен қатар, ұлттық баспасөздің тек ақпараттық құрал ғана емес, халықтың ұлттық санасын оятушы, мәдени-рухани дамуына ықпал етуші маңызды институт болғандығы нақты деректер негізінде дәлелденген.

Жұмыста қазақ зиялыларының ағартушылық қызметіне ерекше назар аударылып, олардың білім беру жүйесін жаңғырту, ана тіліндегі оқулықтар шығару, мектеп ісін дамыту бағытындағы көзқарастары талданған. Осы тұрғыда Ахмет Байтұрсынұлы, Әлихан Бөкейхан, Міржақып Дулатұлы сынды ұлт зиялыларының идеялары білімді ұлтты жаңғыртудың негізгі құралы ретінде қарастырылғаны айқындалады.

Ізденуші Б.С. Тұрлыбай ұлттық мерзімді баспасөзде көтерілген мектеп ашу, оқу бағдарламаларын жаңарту, мұғалім даярлау, ана тілінде білім беру сияқты мәселелерді жүйелей отырып, олардың қазіргі білім беру мазмұнымен сабақтастығын көрсеткен. Бұл тарихи материалдарды Қазақстан тарихы пәнінде пайдалану оқушылардың дерекпен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, сыни ойлауын қалыптастыруға және тарихи санасын тереңдетуге мүмкіндік беретіні негізделген.

Сонымен қатар, зерттеу жұмысында ұлттық баспасөз материалдарын оқыту үдерісіне енгізудің әдістемелік негіздері заманауи ғылыми бағыттармен ұштастырылып қарастырылған. Бүгінгі таңда білім беру саласында құзыреттілікке негізделген оқыту, цифрлық талдау, тарихи деректерді интерпретациялау мәселелерінің өзектілігі артып отырғанын ескерсек, бұл бағыттағы зерттеудің маңызы айқын көрінеді.

Сондықтан да, диссертациялық жұмыста XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз материалдарын Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері жүйеленіп, олардың тарихи сананы қалыптастырудағы, ұлттық құндылықтарды дәріптеудегі және білім беру мазмұнын жаңғыртудағы рөлі жан-жақты негізделген. Бұл өз кезегінде зерттеу тақырыбының ғылыми және практикалық тұрғыдан өзекті екенін көрсетеді.

Нәтижелердің дұрыстығы мен негізделу деңгейі

XX ғасырдың басындағы ұлттық мерзімді баспасөздің ағартушылық және педагогикалық мазмұны отандық және шетелдік тарихнамада бірқатар зерттеушілердің еңбектерінде қарастырылған. Алайда қазақ баспасөзіндегі оқу-ағарту мәселелерін Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың әдістемелік тұрғыдан арнайы зерттелуі әлі де жеткіліксіз деңгейде қалып отыр.

Ұлттық баспасөздің қалыптасуы мен тарихи рөлін зерттеуде Мәмбет Қойгелдиев, Кенес Нұрпейісов, К. Алдажұманов еңбектері маңызды орын алады. Олар «Қазақ»,

«Айқап» сияқты басылымдардың ұлттық сана мен ағартушылық қозғалысты дамытудағы қызметін айқындады. Ал педагогикалық ойдың дамуын зерттеуде С. Қалиев, Қ. Бержанов еңбектерінде ұлттық баспасөздің тәрбиелік маңызы көрсетілген.

Мерзімді баспасөзді тарихи дерек ретінде қарастырған зерттеушілердің ішінде Қ. Атабаев, З. Қабылдинов еңбектері ерекше. Олар баспасөз материалдарының ағартушылық, педагогикалық мазмұнын талдап, оның тарихи құндылығын негіздеді. Сонымен қатар, Ахмет Байтұрсынұлы, Әлихан Бөкейхан, Міржақып Дулатұлы еңбектері оқу-ағарту идеяларының негізгі қайнар көздері ретінде қарастырылады.

Кеңестік кезеңде Н. Сәбитов, Т. Тәжібаев, Л. Сембаев, Г. Храпченко сияқты ғалымдар оқу-ағарту тарихын зерттегенімен, идеологиялық шектеулерге байланысты ұлттық баспасөзді толыққанды дерек көзі ретінде пайдалану мүмкін болмады. Ал тәуелсіздік жылдарында бұл бағыттағы зерттеулер кеңейіп, қазақ баспасөзін ұлттық мүдде тұрғысынан қарастыруға жол ашылды (О. Әбдіманов, Қ. Аллаберген, Қ. Сақ және т.б.).

Дегенмен, аталған еңбектерде ұлттық баспасөздің тарихи және ағартушылық маңызы қарастырылғанымен, XX ғасыр басындағы баспасөз материалдарын Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың әдістемелік негіздері арнайы зерттеу нысаны ретінде толық жүйеленбеген.

Осылайша, тақырыптың зерттелу деңгейі бір жағынан қазақ баспасөзі мен оқу-ағарту тарихының жеткілікті зерттелуімен сипатталса, екінші жағынан, оларды оқу үдерісінде әдістемелік тұрғыдан пайдалану мәселесінің жеткіліксіз қарастырылуымен ерекшеленеді. Бұл жағдай зерттеу тақырыбының ғылыми маңызын арттыра түседі.

Нәтижелердің теориялық және практикалық маңызы

Жас ұрпақ арасында қазақстандық азаматтық бірегейлікті қалыптастырудың коммеморативті әдістерінің жүйесін әзірлеуде жан-жақты талдау жасалып, аталған тақырып аясында жұмыс жасалған. Қазақстандағы мектептегі тарихи білім берудегі оқытудың коммеморативті тәжірибесін түсіндіріп және жадының орны туралы ой қалыптастырған.

Жұмыстың нәтижелері мен негізгі тұжырым-қорытындыларын жоғары оқу орындарының студенттері мен мектеп оқулықтарында, ғылыми баспаларда «Қазақстан тарихы» пәнін оқып игеруде пайдалана алады. Сол сияқты, басқа да коммеморативті тәжірибелер және жадының орны туралы қажетті мағлұматтарды арнайы курстар мен арнайы семинарлар жүргізу барысында қосымша оқу материалы ретінде қолдануға мүмкіндік бар. Сонымен қатар, бұл диссертациялық еңбектің тарих пәнінің басқа да салаларында қолданбалық маңызы зор.

XXI ғасырдағы балаларына арналған дидактикалық материалдарды тарих сабақтарында дамыту, сандық дәуірде өмір сүріп жатқан жас буынға түсіндіру, жас ұрпақ арасында қазақстандық азаматтық бірегейлікті қалыптастырудың коммеморативті тәжірибесін ұйымдастыру үшін жұмыс жасалған.

Диссертацияның негізгі қағидасының, нәтиженің, тұжырымдар мен қорытындыларының жариялануына растама

Зерттеудің негізгі нәтижелері, қорытынды мен тұжырымдары 13 мақалада көрсетілген, оның 7-і – ҚР ҒжЖБМ Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынған басылымда, 2- республикалық журналда, 4-і шет елдік конференцияларда жарияланған.Сонымен қатар диссертациялық жұмыс негізінде «XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз беттеріндегі білім беру және ағарту мәселелері» атты элективті курс, оқу-әдістемелік нұсқаулық және «Қазақстан тарихы» пәні бойынша «XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз беттеріндегі білім беру және ағарту мәселелері» атты ұлттық мерзімді баспасөздер негізіндегі анықтамалық ретінде көрсетілген электрондық сайт жасалды.

Диссертацияның ғылыми білікті жұмысқа қойылатын талаптарға сәйкестілігі

Жоғарыда көрсетілген ізденушінің зерттеу жұмысы нәтижелерінің ғылыми-теориялық және практикалық құндылығын көрсетті. Ізденуші алдына қойылған мақсат-

міндеттерді толығымен аша білді. Диссертациялық жұмыста бүгінгі күннің талабына сай теориялық және практикалық маңызы жоғары ғылыми мәселе өз шешімін тапқан.

Диссертацияны қорғауға жіберу (немесе жібермеу) туралы ұсыныс

Ізденуші Б.С. Түрлыбай **«XX ғасыр басындағы ұлттық мерзімді баспасөз беттеріндегі білім беру мен ағарту мәселесі материалдарын Қазақстан тарихы пәнінде оқытудың әдістемелік негіздері»** тақырыбында орындалған докторлық диссертациясын қорғауға ұсынуға болады және Қазақстан Республикасының Ғылым және Жоғары білім министрлігі Білім және ғылым саласындағы бақылау Комитетінің «Ғылыми дәрежелер беру ережелерінің» талаптарына сәйкес келеді. Ізденуші Түрлыбай Бақыт Серікқызы 8D01605 «Тарих педагогтарын даярлау» мамандығы бойынша (PhD) философия докторы ғылыми дәрежесін беруге болады.

Хаджеттепе университеті
Ататүрік қағидалары және Түрік революциясы тарихы институты
Электрондық пошта мекенжайы: seyfiy@hacettepe.edu.tr

Профессор, доктор Сейфи Йылдырым
/қолы/

Сейфи Йылдырым

Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы

Екі мың жиырма алтыншы жылдың он жетінші тамызы

Мен, аудармашы Ахметова Акмарал Адильбековна, түрік тілінен қазақ тіліне аударылған осы құжаттың дұрыс, нақты және толық аударылғанын, мазмұнының құжаттың түпнұсқасына сай екендігін растаймын.

2026 жылдың 17-тамызы. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігі 2003 жылғы 24 маусымда берген №0001464 лицензия негізінде әрекет ететін Мен, Алматы қаласының нотариусы Нурахметова Майра Муканбаевна аудармашы Ахметова Акмарал Адильбековнаның менің қатысуыммен қойған қолтаңбасының шынайылығын растаймын. Қол коюшының жеке басы анықталды, әрекетке қабілеттілігі тексерілді.

Тізілімде тіркелді № 2308
Өндірілді: Қазақстан Республикасы «Нотариат» туралы Заңының 30-бабына сәйкес

Нотариус

ST6801651260817185557R980071E

Нотариаттық іс-әрекеттің бірегей нөмірі / Уникальный номер нотариального действия


Нөмірленген және баулықталған
Пронумеровано и прошнуровано